

EBRD COVID-19 Dayanıklılık Çerçevesi - Yerel Çevresel ve Sosyal Değerlendirme Eğitim Programı

PK7-Yerli halklar

Giriş

PK7 kapsamında yerli halkları, ulusal topluluklar içinde egemen gruplardan farklı kimliklere ve geçim kaynaklarına sahip olan sosyal gruplar olarak kabul edilir. Yerli halklar, nüfusun en marjinal ve savunmasız kesimleri arasında olabilir.

Ekonomik, sosyal ve yasal statüleri, yerli halkların araziler ve kaynaklar üzerindeki hak ve menfaatlerini savunma kapasitesini sınırlandırabilir. Bu durum, arazilere ve kaynaklara olan ekonomik ve manevi bağımlılıkları ile birleşince, Projenin olumsuz etkileri karşısındaki hassasiyetlerini daha da arttırabilir.

“Yerli halklar” terimi teknik anlamda, ulusal topluluklar içinde egemen durumlardan farklı olan, aşağıdaki niteliklere sahip sosyal ve kültürel bir gruba atfen kullanılır:

- kendilerini farklı bir yerli etnik veya kültürel grubun üyeleri olarak tanımlarlar ve bu kimlikleri başkaları tarafından da kabul edilir;
- Proje alanı içinde coğrafi olarak farklı yaşam alanlarına, geleneksel topraklara veya atadan gelme bölgelere ve bu yaşam alanları ve bölgelerindeki doğal kaynaklara toplu şekilde bağlıdır
- Egemen toplum veya kültürünkilerden farklı göreneksel kültürel, ekonomik veya sosyal kurumlar, kanunlar veya yönetmeliklere sahiptirler; ve
- genellikle ülke veya bölgenin resmi dilinden veya lehçesinden farklı bir dil veya lehçe konuşurlar.

Bu performans koşulu, bir Projenin yerli halkları etkilemesi muhtemel olduğunda uygulanacaktır. Müşteri, belirli bir grubun “yerli halk” olarak kabul edilip edilmediğini belirlerken bir uzmana danışmalıdır.

Proje tesislerinin veya altyapısının bulunduğu alan, farklı sosyal grupları doğrudan veya dolaylı olarak etkileme potansiyeline sahipse bir tarama sürecinin yürütülmesi gereklidir. Tarama süreci, bu performans koşulunun uygulanıp uygulanmayacağını belirlemek için EBRD ile yakın işbirliği içinde çalışan bağımsız bir uzman tarafından yürütülmelidir.

Tek bir projenin spesifik özelliklerinden bağımsız olarak, herhangi bir Çevresel ve Sosyal Durum Değerlendirmesinin genel amacının aşağıdakiler olduğuna dikkat edilmelidir:

- Müşterinin mevcut faaliyetleriyle ve teklif edilen Projeye ilişkili, önemli olma potansiyeli taşıyan, mevcut ve gelecekteki olumsuz çevresel ve sosyal etkileri belirlemek ve değerlendirmek;

- yürürlükteki yasalara ve EBRD'nin Çevresel ve Sosyal Politikasına (2019) uygunluğu değerlendirmek;
- olumsuz etkileri önlemek veya en aza indirmek ve azaltmak için gerekli tedbirleri belirlemek; ve
- Projenin ve mevcut faaliyetlerin çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğini artıracak olanlar dahil olmak üzere potansiyel çevresel ve sosyal fırsatları belirlemek.

ÇSDD süreci, Projenin ölçeği ve büyüklüğünün yanı sıra Projeyle ilişkili çevresel ve sosyal riskler ve etkilerle orantılı olmalıdır. ÇSDD'de, Müşterinin faaliyetlerinin, Projenin ve proje döngüsünün ilgili aşamalarının (örneğin inşaat öncesi, inşaat, işletme ve hizmetten çıkarma veya kapatma ve eski haline döndürme) tüm doğrudan ve dolaylı çevresel ve sosyal etkileri ve sorunlar bütüncül bir şekilde ele alınacaktır.

PK7'e ilişkin rehberlik ÇSDD kapsamındaki üç görevin her biri için sunulmaktadır:

Görev 1 - Mevcut belgelerin gözden geçirilmesi

Aşağıdaki belgeler gözden geçirilmek üzere müşteriden talep edilmelidir:

- Çevresel ve sosyal etki değerlendirmesi raporları; ve
- Yerli halklarla ilgili diğer belgeler.

Müşterinin belgeleri, temel unsurları arka sayfadaki tabloyu kullanarak, bu rehber dokümanda özetlenmiş yürürlükteki ilgili ulusal mevzuat ve EBRD koşullarıyla karşılaştırılmalıdır.

PK7 Koşulu	Dikkate alınacak konular
Proje henüz başlamadıysa, Müşteri doğrudan veya dolaylı olarak etkilenebilecek tüm yerli halk topluluklarını tanımlayan nesnel ve bağımsız bir çalışma yapacak ve etkilenen yerli halklara danışarak, Projenin bu gruplar üzerindeki potansiyel etkilerini ve bu grupların Proje hakkındaki düşüncelerini değerlendirecektir.	Müşteri, yerli halkların bulunduğu topluluklar hakkında bir sosyal değerlendirme süreci yürütmüş mü? Bu değerlendirme yakın zamanda mı yapılmış; en son Proje tasarımı, yerini ve zamanlamasını yansıtacak şekilde güncellenmesi gerekiyor mu? Yapılan değerlendirme akademik verilere mi dayanıyor, yoksa bu değerlendirme toplulukla yapılan toplantılara ve görüşmelere dayanarak mı yapılmış? Değerlendirme sırasında, göçebe topluluklar da dahil olmak üzere yerli halkların coğrafi ve mevsimsel varlığı dikkate alınmış mı? Değerlendirme sırasında halihazırda Proje alanındaki hayvan otlatma, avcılık, balıkçılık, şifalı otlar toplama doğal kaynakların kullanımı veya ibadet yerleri dikkate alınmış mı? Yerli halkların coğrafi ve mevsimsel dağılımını ve göç yollarını gösteren güvenilir haritalar var mı?
Bu değerlendirmede, yerli halkların çevrelerindeki ve yaşam tarzlarındaki değişikliklere karşı ne ölçüde savunmasız oldukları dikkate alınacaktır.	Sosyal değerlendirmede, yerli toplulukların ne ölçüde savunmasız olduğu dikkate alınmış mı? NOT: savunmasızlık durumu dikkate alınırken, yerli toplulukların Proje karşısındaki durumu ve Projenin savunmasızlığı artırma/azaltma olasılığı da düşünülmelidir.
Müşteri, Proje planlama sürecinin mümkün olan en erken safhasında yerli halkların Projeden etkilenen toplulukları ile sürekli bir ilişki kuracak ve PK10'da tanımlandığı gibi anlamlı bir istişare sürecini üstlenecektir.	Müşteri yerli halklarla Projenin erken bir safhasında ilişki kurmuş mu? İstişare süreci şunları içeriyor mu: • Yerli halkların temsili organları (yaşlılar konseyi veya köy konseyleri gibi) istişareye katılmış mı? • İlgili geleneksel yasalar anlaşılmış ve gözetilmiş mi? • Yerli halkların toplu karar alma süreçleri için yeterli zaman verilmiş mi? • Yerli halklar Proje faaliyetlerinin veya onları olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilecek etki azaltma tedbirlerinin oluşturulmasına etkin bir şekilde katılmış mı?

PK7 Koşulu	Dikkate alınacak konular
Projenin (i) göreneksel topraklarını veya kaynaklarını etkilediği; (ii) geleneksel veya göreneksel topraklarından taşınmalarını gerektirdiği veya (iii) kültürel kaynaklarını etkilediği veya kültürel kaynaklarını kullanmayı önerdiği durumlarda etkilenen yerli halkların Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rızası (FPIC) alınmalıdır. Bu durumlarda, Müşteri iyi niyetli müzakerelerin ve Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rıza sürecinin yürütülmesine ve belgelenmesine yardımcı olmaları için nitelikli bağımsız sosyal uzmanlar görevlendirecektir.	İlgili uzmanların nitelikleri ve deneyimleri nelerdir? Değerlendirme sürecinde, yerli halkların geleneksel toprakları; yaşam tarzı, gelenekleri, geleneksel yaşama şekli ve sağlık sorunları hakkında uzmanlık bilgisine sahip çok çeşitli nitelikli uzmanlar (örn. antropologlar; etnologlar; etnograflar; dilbilimciler, tıp uzmanları, avukatlar vb.) yer almış mı?
Müşteri, yerli halkların ortak olarak sahip oldukları geleneksel veya göreneksel topraklarından taşınmasını önlemek için uygulanabilir alternatif Proje tasarımlarını araştıracaktır.	Müşteri, yerli halkların ortak olarak ellerinde bulundurdukları, geleneksel veya göreneksel topraklarından taşınmasını önlemek için alternatif Proje tasarımlarını araştırmış mı?
Taşınmanın kaçınılmaz olduğu durumlarda Müşteri kullanılan arazi boyutunu en aza indirecek ve etkilenen yerli halkların özgür ve önceden bilgilendirilmiş rızasını almaksızın böyle bir taşınma gerçekleşmeyecektir.	Taşınma kaçınılmazsa, Projede özgür ve önceden bilgilendirilmiş rızanın alındığının ispatlanması gerekiyor mu?
Projede yerli halkların kültürel kaynaklarının, bilgilerinin, yeniliklerinin veya uygulamalarının ticari amaçlar için kullanılması öneriliyorsa, Müşteri yerli halkları (i) bu performans koşulu kapsamındaki hakları; (ii) teklif edilen ticari gelişimin kapsamı ve niteliği; (iii) bu tür bir gelişmenin potansiyel sonuçları hakkında bilgilendirecek ve yerli halkların (iv) özgür ve önceden bilgilendirilmiş rızasını alacaktır.	Projede yerli halkların kültürel kaynaklarının, bilgilerinin, yeniliklerinin veya uygulamalarının ticari amaçlarla kullanılması düşünülüyor mu? Yanıt Evet ise, PK7 paragraf [21] 'deki şartların yerine getirilip getirilmediğini kontrol edin.

PK7 Koşulu	Dikkate alınacak konular
Müşteri, Projeden etkilenen yerli halkların, Projeyle ilgili faaliyetler sonucu geçim kaynaklarında yaşadıkları kaybın adil bir şekilde ve yerel toplulukla mutabık kalınarak telafi edilmesini sağlayacaktır. Tazminat hesaplanırken, Müşteri PK5'in koşullarını karşılayacak ve Projenin göçebe/konar göçer adetleri, kadınların ücretli ve ücretsiz geçim faaliyetleri başta olmak üzere aile yaşamı da dahil olmak üzere geleneksel geçim kaynakları üzerindeki olumsuz etkilerini dikkate alacaktır.	Müşteri geçim kaynaklarına ve araziyle ilgili diğer etkilere verilen zararlar için tazminat tedbirlerine nasıl yaklaşmış? Müşteri geleneksel yaşam tarzlarını ve aile yaşamını dikkate almış mı? Müşteri toplu tazminat stratejilerini değerlendirmiş mi?
Müşteri, etkilenen yerli halkların sağlanan gelişmeden faydalanması için kültürel olarak uygun fırsatlar sunacaktır. Müşterinin olumsuz etkileri en aza indirmek ve telafi etmek, faydaları belirlemek ve paylaşmak için önerdiği eylemler, yerli halkların kalkınma planında (IPDP) veya yerli halklar için ayrı bileşenlerin yer aldığı daha geniş bir topluluk kalkınma planı gibi zamana bağlı bir planda yer alacaktır.	Müşteri, sağlanan gelişmeden faydalanmaları için kültürel olarak uygun fırsatlar sunmuş mu? Yerli halklar kalkınma planı hazırlanmış mı? Yanıt Evet ise, bu plan yerli halkların bilgilendirilmiş katılımıyla mı hazırlanmış? Yerli halklar kalkınma planında, Projenin kadınları ve erkekleri ve farklı nesilleri farklı şekilde etkileyebileceği dikkate alınmış mı? Yerli halklar kalkınma planında, Projenin erkekler/kadınlar üzerinde yaratması beklenen etkiler arasındaki farklılıklar nasıl ele alınmış?
Müşteri, PK10'da açıklandığı gibi, proje için oluşturulan şikayet mekanizmasının yerli halklar için kültürel olarak uygun ve erişilebilir olmasını sağlayacak ve yargı yoluna ve geleneksel uyuşmazlık çözüm mekanizmalarına başvurulabilme imkanı olmasını sağlayacaktır.	Şikayet mekanizması yerli halklar için kültürel olarak uygun ve erişilebilir mi? Yazılı prosedürlere fazla mı güveniliyor?

Görev 1 sırasında alınan tüm belgelerin incelenmesinden sonra, temin edilen materyallerdeki boşluklar dikkate alınarak bir soru listesi hazırlanmalıdır. Bu eğitim programında Modül 1'de yer alan 'Görev 1 Temel Bulgular' formatını kullanın.

Görev 2 - Saha ziyareti ve görüşmeler

Saha ziyareti ve müşteri temsilcileriyle yapılan görüşmeler, Görev 1 sırasında hazırlanan soru listesini tartışmak için bir fırsat olarak kullanılmalıdır. Görev 2 sırasında aşağıdakilerle görüşmeniz gerekebilir (bu toplantılar önceden organize edilmelidir):

- **Proje Direktörü** - ziyaretinizin amacını ve kapsamını kısaca anlatın, görüşmeniz gereken diğer müşteri temsilcileriyle görüşmeyi talep edin ve verdikleri destek için teşekkür edin;
- **Proje Yöneticisi veya Çevresel ve Sosyal Yönetici** - Müşterinin yerli halklara yönelik genel yaklaşımını ele alın; ve
- **Etkilenen topluluklar arasında Yerli Halkların temsilcileri** - Projenin geçerli ulusal mevzuata ve EBRD koşullarına nasıl uyduğu hakkında görüşün.

NOT: Bu soruların Projenin mevcut durumunu yansıtacak şekilde değiştirilmesi gerekebilir.

Proje Yöneticisi/Çevresel ve Sosyal Yönetici ile yapılacak görüşme

Görev 1 sırasında oluşturulan soru listesini netleştirmek için Müşteri temsilcisi ile görüşülmelidir. Bu toplantı sırasında aşağıdaki ilave sorular da sorulabilir:

- Müşteri başlangıçta etkilenen topluluklardaki insanların 'yerli' olarak sınıflandırılması konusuna nasıl yaklaştı? Sürece hangi uzmanlar dahil edildi ve bu uzmanların Müşterinin ekibine katılmaya uygun oldukları nasıl belirlendi?
- Paydaş katılım sonuçları, yerli halklar üzerindeki olumsuz etkileri önlemek/en aza indirmek amacıyla Projenin tasarımını değiştirmek için nasıl kullanıldı?
- Müşterinin yerli halklarla müzakere etmeye yönelik mevcut uygulamaları ve prosedürleri nelerdir?
- Savunmasız yerli halkların aktif katılımını sağlamak için herhangi bir yardım tedbiri alındı mı?
- Kuruluşun, özellikle yerli halkların ihtiyaçlarına yönelik, devam eden sosyal veya toplumsal kalkınma girişimleri veya programları var mı?
- Etkilenen topluluklar arasında yerli halklardan bir şikayet geldi mi? Yanıt Evet ise, bu şikayetler nasıl halledildi?

Saha ziyaretinin tamamlanması ve yerli halk temsilcilerinin katılımı

Saha ziyareti sırasında Projenin fiziksel ayakizi incelenmelidir. Projeden etkilenebilecek topluluklar ziyaret edilmelidir. Aşağıdakileri sormak için yerli halkların temsilcileriyle toplantılar düzenlemek isteyebilirsiniz:

- Müşteri yerli halkların eşsiz kültürüne ve karar alma süreçlerine saygı duydu mu?
- Projenin niteliği ve büyüklüğü, fiziksel konumu ve Proje zaman çizelgesi hakkında net bir fikirleri ve yeterli bilgileri var mı?
- Yerli halk örgütlerinin veya topluluklarının liderleri bireysel topluluklar ve hane

halkları, özellikle göçebe topluluklara ve otlatmak veya avlanmak gibi uzak yerlerde mevsimsel faaliyetlerde bulunanlara nasıl bilgi sağlıyor ve bunlarla nasıl iletişim kuruyor?

- Proje hakkındaki genel görüşünüz nedir?
- Müşteri görüşlerinizi dikkate aldı mı?
- Proje hakkındaki bilgiler erişilebilir bir formatta ve yerel dilde mi sunuldu?
- Verilen bilgileri anlaması kolay mıydı?
- Topluluğunuzla Müşteri arasında, Projenin arazi kullanımı hakkında yapılan müzakere sürecinden memnun kaldınız mı?
- Tazminatın hesaplanma şekli ve tazminatın bireylere ve/veya topluma birlikte sağlanma şekli memnun musunuz?
- Proje hakkında nasıl şikayette bulunacağınızı biliyor musunuz?
- Mahkemeler nezdinde yasal yollara ya da başka adli işlemlere başvurma konusunda Müşteriden herhangi bir destek aldınız mı?
- Müşteri gelecekte paydaş katılım faaliyetlerini nasıl daha iyi yapabilir?

NOT: Proje sahasından ayrılmadan önce EBRD'nin PK7 kapsamındaki temel koşulların karşılandığından emin olmak için arka sayfadaki kontrol listesini doldurun.

Görev 3 - EBRD formatını kullanarak analiz ve raporlama yapma

Görev 1 ve 2'nin bulgularının, EBRD'nin bu eğitim programında 3 numaralı Modüle yer alan Raporlama Çerçevesine uygun şekilde sunulması gereklidir. Bilgilerin açıklanması ve paydaş katılımı sırasında toplanan verilerin analizi sırasında aşağıdakileri göz önünde bulundurun:

- Müşteri tüm yerli halk topluluklarına ve gruplarına ulaşmak için çaba göstermiş mi?
- Müşteri, PK7 koşullarını karşılayan bir PK7 tarama çalışması yapmış mı?
- Resmi yerli halk örgütleri, tüm yerli halkları gerçekten ve yeterli bir şekilde temsil ediyor ve görüşlerini takip ediyor mu yoksa bunlar daha ziyade siyasi örgütler mi?
- Farklı yerli halk grupları arasında veya topluluk içinde Projeden etkilenebilecek anlaşmazlıklar veya ihtilaflar var mı?
- Müşteri yerli halkların onuruna ve insan haklarına saygı gösteriyor mu?
- Müşteri, özellikle kara kökenli geçim kaynakları ile ilgili olarak, yerli halklar üzerindeki olumsuz riskleri ve etkileri önlemek/en aza indirmek için yeterli adımlar atmış mı?
- Müşteri, yerli halkların projeden nasıl faydalanabileceklerini araştırmış mı?
- Müşteri, projenin geleneksel ve/veya göreneksel arazi kaynaklarını kullanmasıyla ilgili dürüst ve şeffaf bir müzakere sürecine girmiş mi?
- Müşteri özgür ve bilgilendirilmiş rızanın alındığını ispatlamış mı?
- Müşteri, Proje etkilerinin cinsiyetlere ve savunmasız gruplara göre ne şekilde farklı olabileceğini değerlendirmiş mi?
- Müşteri, Projenin veya kullanılacak etki azaltma ve izleme tedbirlerinin tasarısını değiştirmek için katılım faaliyetlerinin sonuçlarını kullanmış mı?
- Şikayetler hızlı bir şekilde yanıtlanıyor ve uygun şekilde yönetiliyor mu?

EBRD COVID-19 Dayanıklılık Çerçevesi - Yerel Çevresel ve Sosyal Değerlendirme Eğitim Programı

PK7 - Yerli Halklar - ÇSDD Kontrol Listesi

Lütfen tüm işlemlerin tamamlandığını onaylayın	Evet / Hayır
<i>Yerli halklarla ilgili mevcut belgeler</i>	
ÇSED'in, yerli halklar kalkınma planının ve diğer ilgili belgelerin kopyaları gözden geçirildi.	
<i>Yerli halklar üzerindeki etkilerin önlenmesi ve en aza indirilmesi</i>	
Yerli halkların üzerindeki etkilerin önlenmesi ve en aza indirilmesi için yapılanlar hakkında Müşteri temsilcileri ile görüşüldü.	
<i>Etkilerin değerlendirilmesi</i>	
Müşterinin yerli halklara tavsiyede bulunmak için kullandığı uzmanların uygunluğu kontrol edildi.	
Projenin yerli halkların geçim kaynakları ve toprakları üzerindeki etkilerine dair yapılan değerlendirme gözden geçirildi.	
<i>Etkilerin yönetilmesi</i>	
Projenin, yerli halkların üzerindeki etkileriyle ilgili etki azaltma tedbirleri gözden geçirildi.	
Önerilen etki azaltma tedbirlerinin, yerli halklara ve/veya temsilcilerine açıklandığını ve bu konuda kendileriyle görüşüldüğünü kontrol etmek için paydaş katılım kayıtları incelendi.	
<i>Şikayet Mekanizması</i>	
Şikayet mekanizmasının ayrıntılarının yerli halklara nasıl açıklandığı kontrol edildi.	
Şikayet mekanizması kayıtları, mekanizmanın uygun şekilde çalışıp çalışmadığını kontrol etmek için gözden geçirildi.	